

Tilaa kaikille – Rum för alla? Nordistiset näkökulmat ja käännöstiede

Ritva Hartama-Heinonen, Helsingin yliopisto
Marja Kivilehto, Tampereen yliopisto

Abstract

This article focuses on the approach to translation research which in Finnish can be called *nordistinen* and in Swedish *nordistisk* ('Scandinavian'), and endeavours to describe and discuss the nexus between Scandinavian Studies and Translation Studies. We have earlier examined the visibility of research into translation within Scandinavian Studies in the 2010s. In this paper, we change the constellation, and study how Scandinavian aspects can be observed within Translation Studies. The research material consists of three Finnish scientific publications from 2010 to 2018; the articles in them, 425 in total, are mainly based on conference papers, and thereby, reflect the state of the art. Our results are tentative, that is, the language pair of Swedish and Finnish as a research object is more or less invisible in these articles, but this also concerns other language pairs. Our study can, however, contribute to the discussion by offering a cross-section of the present research, demonstrating the state of Scandinavian-languages-related translation research with respect to our specific vantage point and context.

Keywords: Translation Studies, Scandinavian Studies, translation research, visibility, Finnish language, Swedish language

Avainsanat: käännöstiede, nordistiikka, kääntämisen tutkimus, näkyvyys, suomi, ruotsi

1 Johdanto

Tämä artikkeli on keskimäinen tässä vaiheessa kolmiosaiseksi ja -kohteiseksi kaa-vaillusta tutkimuksestamme, jonka osia yhdistää nordistiikan ja käännöstieteen välisen suhteen pohdinta. Olemme (Hartama-Heinonen 2016a; Kivilehto & Hartama-Heinonen ilm. 2020) selvittäneet aiemmin, miten kääntämistä koskeva tutkimus on näkynyt yli-päätään ja erityisesti tällä vuosikymmenellä maamme nordistiikassa; alustavista tulok-sista tarkemmin artikkelimme alaluvussa 2.2. Tässä järjestyksessään toisessa artikke-lissa käännämme asetelman päinvastaiseksi ja tarkastelemme puolestaan sitä, mikä sija nordistisilla näkökulmilla on Suomen käännöstieteessä, ja kysymme, onko niille tilaa. *Nordistisella näkökulmalla* tarkoitamme tässä ruotsiin tai muihin pohjoismaisiin kieliin liittyvää ja niiden kääntämiseen kohdistuvaa tarkastelua.

Kartoitamme artikkelissamme nordististen lähtökohtien näkyvyyttä kääntämisen tutkimuksessa ja käännöstieteessä ja pohdintamme on paikoin alustavaa. Aineistomme ovat kolmen suomalaisen julkaisun artikkelit (*AFinLAn vuosikirja*, *VAKKI-julkaisut / VAKKI Publications* ja *MikaEL*; ks. luku 3). Rajaamme kohteeksemme ensisijaisesti sen, miten kieliparia ruotsi ja suomi koskeva käännöstutkimus näkyy koko aineistossamme; *MikaELin* osalta tarkastelemme lisäksi erityisesti suomeksi tai ruotsiksi kirjoitetun käännöstutkimuksen näkyvyyttä. Analyysimme tuottaa näin empiiristä tietoa toisaalta tietystä kieliparista ja nordistisesti suuntautuvasta käännöstieteestä, toisaalta tutkijoiden kieli-intresseistä ja -valinnoista laajemminkin. Samalla havainnot ja tulokset suhteutetaan analysoiduista julkaisuista välittyvään kokonaistilanteeseen ja tutkimuskohde saa paikan maamme käännöstieteessä. Koska aineistomme koostuu tutkimusartikkeleista, kyseessä on tutkimus tutkimuksesta, jolloin sillä on väistämättä myös teoreettinen piilodimensio.

Olemme jäsentäneet artikkelimme seuraavasti. Luvussa 2 tarkastelemme artikkelin kannalta keskeisiä käsitteitä ja näkökulmia ja taustoitamme niitä. Luvussa 3 esittelemme aineiston ja sen analyysitavan. Luku 4 sisältää varsinaisen analyysin ja tulosten tarkastelun. Päätösluvussa, luvussa 5, ovat vuorossa päätelmät ja mahdollisten jatkotutkimussuuntien esittely.

2 Lähtökohtia

Tässä luvussa on neljä alalukua, joissa tarkastellaan ensin nordistiikkaa ja käännöstiedettä käsitteinä, sitten niiden keskinäistä vuorovaikutusta, minkä jälkeen näkökulmaa laajennetaan ensin nordistiseen ja ruotsalaiseen käännöstutkimukseen ja lopuksi erityisesti tutkimuksen kieliparilähtöisyyteen.

2.1 Käännöstiede ja nordistiikka

Artikkelimme lähtökohtien valottamiseksi esittelemme seuraavassa kaksi tutkimuksemme kannalta keskeistä käsitettä.

Käännöstutkimus tai **käännöstiede** on helppo (tai katsantokantaa vaihtaen vaikea) määritellä: aloina niiden voi katsoa tarkoittavan mitä tahansa kääntämiseen ja käännöksiin välittömästi tai välillisesti liittyvää tutkimusta, ja ne ovat erityisesti tieteenalasta käytettäviä suomenkielisiä nimityksiä.¹ Mikäli ei tarkoiteta nimenomaisesti tieteenalaa (ruotsiksi *översättningsvetenskap* tai *-forskning*), voi käyttää esimerkiksi nimitystä *kääntämisen tutkimus* (*forskning i översättning*). Tämä laaja määritelmä, joka ei suinkaan ole laajin mahdollinen (kääntämisen ja samalla käännöstutkimuksen kohteiden semioottisista uudelleenmäärittelyistä ks. Hartama-Heinonen 2016b), on lähtökohtana artikkelissamme ja analyysissämme (ks. erityisesti luvut 2.3 ja 3).

¹ Vrt. hakusana *translation studies* esimerkiksi teoksessa Palumbo 2009: 133–134, jossa mainitaan aiemmaksi nimitykseksi *translation theory*, käännösteoria, sekä muunkielisinä termeinä *Translationswissenschaft* ja *traductologie*; kirjoitusasua *Translation Studies* ei esiinny eikä *translation research* ole hakusanana mainitussa teoksessa.

Nordistiikka ei ole terminä ja alana yhtä selvä eikä edes nordisteille itselleen yksiselitteinen: se liittyy pohjoismaisiin kieliin, mutta määritelmää on vaikea löytää. Harry Lönnroth (2004a: 5–6) luonnehtii Suomen nordistien omaksikuvaksi katsottavan *Nordistikens historia i Finland* -toimitteen esipuheessa nordistiikan olevan pohjoismaisia kieliä, pohjoismaista filologiaa tai ruotsin kieltä koskevaa tutkimus- ja opetustoimintaa, nordistista tutkimusta ja pohjoismaista kielitiedettä. Termi on siis elossa, vaikka sen käyttö on vähentynyt ja sisältö muuttunut: sillä voidaan tarkoittaa esimerkiksi kunkin Pohjoismaan omaa tutkimuksellista (ja samalla kielellistä) painotusta, Norjassa esimerkiksi norjan ja Ruotsissa ja Suomessa ruotsin tutkimusta.²

Nordistiikka on näkymättömyydessään verrattavissa sellaisiin kielitieteen (lingvistiikan) aloihin kuin **altaistiikka**, **anglistiikka**, **fennistiikka**, **fennougriistiikka**, **germanistiikka**, **orientalistiikka**, **romanistiikka**, **rusistiikka** tai **slavistiikka** (näiden alojen väitöskirjoista ks. Karlsson 1998). Ne ovat nordistiikan tavoin kieleen tai kieliryhmään liittyvinä nimityksinä olemassa, mutta vähäisessä käytössä, ja painumassa taka-alalle yliopistojen muuttaessa yhä kiihtyvällä tahdilla sekä oppiaineiden, opintosuuntien, ohjelmien ja oppituolien nimityksiä että hallintorakenteitaan. Nimityksistä huokuu historia, mutta nykytutkija ei välttämättä halua samastua menneeseen vaan panostaa mieluummin ajankohtaiseen tieteidenvälisyyteen: hän voi kutsua itseään esimerkiksi nimistön-, tekstin-, diskurssin-, keskustelun- tai vuorovaikutuksen tutkijaksi ja profiloitua (tieteenalarajat ylittävällä) näkökulmallaan, ei tutkimallaan kielellä. Tutkijoiden nimityksissä *nordistin* ohella näkyy edelleen muun muassa *germanisti* (Germanistipäivät, *Germanistentagung*) ja *slavisti* (Suomen slavistipiiri).

Listasta puuttuu **skandinavistiikka**, ehkä siksi, että siinä katsotaan alan opetusta ja tutkimusta usein muualta kuin Pohjolasta käsin. Termi niputtaa pohjoismaiset kielet (nordistiikan) ja suomen (fennistiikan) samaan alaan tai samaan laitokseen – seikka, jonka huomaa hakiessaan verkosta *skandinavistiikkaa*. Skandinavistiikkaa eivät mainitse myöskään Harry Lönnroth ja Nestori Siponkoski kääntämisen filologiaa koskevassa artikkelissaan (2017), jossa he tarkastelevat filologiaa ja käännöstiedettä yhdistäviä seikkoja ja yhteisiä juuria. Kirjoittajat (mas. 136–137) mainitsevat *filologian* puuttuvan käännöstieteen keskeisistä käsikirjoista, mikä on heistä yllättävää, kun otetaan huomioon, että filologia on tekstien ja niiden merkitysten ymmärtämisen tiedettä ja että kummallakin alalla tehdään lähilukua ja hidasta lukua: kääntäjät ovat filologeja ja filologit kääntäjiä (mas. 149–162). Jos nordistiikan ja käännöstieteen suhde on osoittautumassa kompleksiseksi, kompleksinen on myös filologian ja käännöstieteen suhde.

² Termiä käytetään joka tapauksessa edelleenkin Suomessa. Föreningen för nordisk filologi järjesti Turussa 7.2.2019 erityisesti tohtorikoulutettaville ja nuorille tutkijoille suunnatun seminaarin, jonka aiheena oli Att publicera i nordistik (ks. <https://www.fnf.fi/aktuellt/> [viitattu 17.8.2019]). Yhdistyksen *Folkmålsstudier*-aikakausjulkaisun artikkeleiden alaksi mainitaan ”nordisk filologi eller nordistik” (<https://www.fnf.fi/folkmalsstudier/> [viitattu 17.8.2019]). Yhdistyksen verkkosivuilla on myös tietoa Suomen ja Ruotsin nordistien Nordist-list-tiedotuskanavasta. Tämä sähköpostilista on tarkoitettu niille, jotka ovat Suomessa tai Ruotsissa jollakin tavalla tekemisissä yliopisto-oppiaineen pohjoismaiset kielet kanssa; käytännössä suurin osa listalla olevista on Suomen yliopistossa työskenteleviä nordisteja (https://www.fnf.fi/nordist_list/ [viitattu 17.8.2019]). Termi *nordisk filologi* on vanha: *Arkiv för nordisk filologi* on ilmestynyt jo 134 volyymin verran, aina vuodesta 1883 (www.sol.lu.se/anf/).

2.2 Kääntämisen tutkimus nordistiikassa, nordistisuus käännöstieteessä

Nordistikens historia i Finland -teoksessa (Lönnroth, toim., 2004) kahdeksan eri yliopiston edustajat kuvaavat Suomen nordistiikan kehitystä ja tilaa, siis ruotsin kielen, pohjoismaisten kielten tai pohjoismaisen filologian opetusta ja tutkimusta. Kääntäminen on tutkimuskohteena näkynyt nordistiikassa erilaajuisesti muun muassa Helsingin, Oulun ja Vaasan yliopistoissa, ja samoissa yliopistoissa on ollut kääntämisen opetusta ja niissä on myös kirjoitettu kääntämisestä pro gradu -tutkielmia. Toiminta on ollut samansuuntaista myös Jyväskylässä ja Turussa, ja vaikka Tampere ja Joensuu eivät ole maininneet kääntämistä kuin ehkä ohimennen, vähintään pienimuotoista tutkimusta, kuten kääntämistä koskevia tutkielmia, niissäkin on täytynyt olla.

Lähdimme liikkeelle edellä mainituista tuloksista ja tarkastelimme, miten kääntämisestä koskeva tutkimus on näkynyt ylipäätään, mutta erityisesti tällä vuosikymmenellä maamme nordistiikassa. Tutkimuksessamme (Kivilehto & Hartama-Heinonen ilm. 2020) perehdyimme kahteen nordistiikan kannalta keskeiseen Suomessa ilmestyvään aikakausjulkaisuun ja niiden artikkeleihin (*Folkmålsstudier* ja *Svenskan i Finland*). Kun tarkastelemistamme vuosina 2010–2018 julkaistuista 149 artikkelista ainoastaan seitsemän eli vajaat viisi prosenttia käsitteli kääntämistä, päädyimme toteamaan, että kääntäminen on tällä hetkellä nordistiikassa näkyvyydeltään vähäistä ja mielenkiinto sen ilmiöiden tutkimiseen laimeaa. Mainituista seitsemästä artikkelista on kuitenkin selvä yhteys vuoden 2019 KäTu-symposiumiin: kirjoittajista viisi piti esitelmän KäTussa. Kertooko tämä siitä, että nordistit osallistuvat KäTuun vai **sattuivatko** he osallistumaan tuona vuonna ja lisäksi, ovatko he kaikki itse asiassa kuitenkaan nordisteja? Entä onko ruotsin kääntämistä tutkiva väistämättä nordisti? Nämä ovat kysymyksiä, joita on helppo esittää, mutta joihin on vaikea vastata: selviä rajoja ei ole, jolloin rajankäynti on vaikeaa.

Ensivaiheen tarkastelussa emme toisin sanoen onnistuneet löytämään juurikaan tukea sille, että yliopistojen ruotsin kielen tai pohjoismaisten kielten oppiaineissa olisi **nykyisin** sijaa kääntämisen tutkimukselle: näkyvyys on vähäistä ja ainakin vähäisempää kuin Lönnrothin kokoomateoksen ilmestymisen aikoihin ja sitä ennen. Toisaalta voi olla, ettemme kahteen julkaisuun keskittyvän aineistorajauksemme vuoksi onnistuneet löytämään etsimäämme ja että Ruotsissa ilmestyvien nordistiikan julkaisujen analyysi olisi tuottanut toisenlaisen ja kokonaiskuvaa täydentävän tuloksen.

Kun pohdimme tulostamme eli näkymättömyyttä, päädyimme muun muassa seuraaviin selittäviin seikkoihin:

- käännöstiede ja kääntäjänkoulutus ovat onnistuneet vakiinnuttamaan itsenäisen asemansa: ne eivät toisin sanoen liity kielentutkimukseen tai kieliaineisiin samalla tavoin kuin ennen
- käännöstutkijoilla on alansa tutkimustulosten julkaisemiseen keskittyvät omat kotimaiset ja ulkomaiset julkaisuforuminsa
- kääntäjänkoulutus ja kääntämisen oppiaineet ovat siirtyneet tai siirtymässä pois kielten koulutuksen yhteydestä ja muodostamassa omat opintosuuntansa tai maisteriohjelmansa

- mutta jos koulutuksen puolella jokin yhdistää edelleenkin nordistiikan, käännöstieteen ja kääntämisen, se on kääntäminen ilmiönä, ei kieli sinänsä.

Etsimme kääntämisen tutkimusta nordistiikasta siinä kuitenkaan onnistumatta. Yhdeksi mahdollisista jatkosuunnista arvioimme edelliseen nähden käänteisen lähestymistavan ja tutkimusasetelman: nordististen näkökulmien esiintymisen käännöstieteessä. Tuottaisiko tässä artikkelissa esiteltävä käänteinen tarkastelu paremman tuloksen, vai olemeko hakemassa jotain, jota kerta kaikkiaan ei ole olemassa tai on havaittavissa hyvin vähäisesti?³ Emme tässä yhteydessä käy kuitenkaan tarkastelemaan näiden kahden tieteenalan suhteita, sillä se vaatii oman tutkimuksensa: on pitkäaikaista yhteiseloja ja kitkatonta rinnakkaista toimintaa, mutta myös vastakkainasettelua. Eri vaiheet vaatisivat ymmärtämistä edistävää, kulloisenkin historiallisen kontekstin valottamista, joka on kuitenkin jätettävä tämän artikkelin ulkopuolelle.

2.3 Lisää näkökulmia ja tulkintoja: *svensk översättningsvetenskap*

Kuten luvussa 3 toteamme, olemme aineiston ensianalyysissä lähteneet liikkeelle ilmiöstä, jota voisi kutsua nimellä suomalainen käännöstiede (*finländsk översättningsvetenskap*). Tämä ajatus ei ole syntynyt aivan irrallisesti. Sille on nimittäin löydettävissä osittainen malli Ruotsista – Birgitta Englund Dimitrovan artikkeli *Tjugo år av svensk översättningsvetenskap* (2007), joka tarjoaa omanlaisensa katsauksen **nordistiseen ja ruotsalaiseen käännöstieteeseen** ja selittää lisäksi sen, miksi olemme alaluvussa 4.3 laajentaneet näkökulmaamme ja tarkastelleet yhdestä osa-aineistosta kielivalintoja myös laajemmin.

Kyseinen artikkeli pohjautui 212 teosta sisältävään ja vuodet 1986–2005 käsittävään bibliografiaan, ”översättningsvetenskapen med svensk anknytning”. Tarkastelluista teoksista vain kaksi edusti teema-alueeltaan varsinaista käännösteoriaa, jota Englund Dimitrova (mas. 20–22) ei kuitenkaan käsittele tai ehkei juuri siksi käsittele analyysissään. *Svensk* tarkoitti hänen artikkelissaan, että tutkijan tuli asua tai työskennellä Ruotsissa tai julkaisupaikan tuli olla Ruotsi (”publikationer i Sverige eller med anknytning till Sverige”). Tämä rajausta jätti Suomessa tehdyn (ruotsalaisen/ruotsinkielisen) käännöstutkimuksen lähes tyystin tarkastelun ulkopuolelle, joskin kirjoittaja mainitsi alaviitteessä, että Suomessa on – itse asiassa aika vakiintuneena tieteenalana – *översättningsvetenskap* ja on myös ruotsinkielisiä julkaisuja. (Mas. 17, 23.)

Englund Dimitrovan artikkelin lähdeluetteluun, ei siis mainittuun bibliografiaan, lähemmin tutustuva saattaa huomata, että ruotsalainen käännöstutkimus onkin moninkertaisesti ruotsalaista: tutkijat asuvat ja työskentelevät Ruotsissa – tähän oli erään-

³ Kuten aiemmin totesimme, tutkimuksemme on tässä vaiheessa tarkoitettu kolmiosaiseksi. Kolmas tarkastelukohteemme liittyy välillisesti kahteen edelliseen, sillä siinäkin ovat mukana suomi ja ruotsi, kääntäminen, nordistiikka ja käännöstiede. Tarkoituksemme on selvittää suppeahkosta aineistosta, mitä tieteenaloja käsitteleviä ja minkäkielisiä lähteitä käytetään ruotsin kieleen liittyvän (kääntäjän)koulutuksen opinnäytteissä. Tutkimme toisaalta suomen ja ruotsin, toisaalta niiden ja englannin keskinäistä suhdetta ja samalla kielten suoran tai epäsuoran käyttöalan lisääntymistä, säilymistä tai mahdollista kaventumista.

lainen lähtövaatimus – mutta he myös kirjoittavat ruotsiksi (ja vähemmän englanniksi) ja julkaisevat Ruotsissa. Tämä käy ilmi taulukosta 1, joka on muokattu Ritva Hartama-Heinosen artikkelista (2016a: 182):

Taulukko 1: Ruotsalainen käännöstutkimus (Englund Dimitrovan vuonna 2007 ilmestyneen artikkelin lähdeluettelon pohjalta)

Julkaisutyyppi (1986–2006)		Julkaisun (pääasiallinen) kieli		Julkaisijan kotipaikka	
Monografia	40 (41,6 %)	ruotsi	43 (44,8 %)	Ruotsi	79 (82,3 %)
Lis.työ/väitöskirja	34 (35,4 %)	englanti	34 (35,5 %)	Englanti/USA	5 (5,2 %)
Kokoomateos	22 (23,0 %)	ranska	10 (10,4 %)	Alankomaat	5 (5,2 %)
		saksa	3 (3,1 %)	Suomi	2 (2,1 %)
		puola	2 (2,1 %)	Puola	2 (2,1 %)
		venäjä	2 (2,1 %)	Norja	1 (1,0 %)
		espanja	1 (1,0 %)	Sveitsi	1 (1,0 %)
		italia	1 (1,0 %)	Saksa	1 (1,0 %)
Julkaisujen määrä	96 (100 %)		96 (100 %)		96 (100 %)

Edellä olevien julkaisutyyppejä, julkaisukieliä ja julkaisupaikkaa koskevien tietojen suhteuttamiseksi taulukossa 2 annetaan vertailun vuoksi erään suomalaisen yliopiston käännöstieteen tutkijoiden tutkimustuotannosta vastaavia tietoa – tällainen yhteisö saattaa tarjota yhdenlaisen läpileikkauksen **suomalaisesta käännöstutkimuksesta**:

Taulukko 2: Suomalainen käännöstutkimus, esimerkkinä tutkimusyhteisö TraST (Helsingin yliopiston tutkimustietokannan tiedot 12.–14.10.2014); muokattu Hartama-Heinosen (2016a: 183) artikkelin pohjalta

Julkaisutyyppi (2005–)		Julkaisun (pääasiallinen) kieli		Julkaisija	
Monografia	4 (1,2 %)	suomi	106 (32,2 %)	kotimainen	195 (59,3 %)
Lis.työ/Väitöskirja	4 (1,2 %)	ruotsi	30 (9,1 %)	ulkomainen	134 (40,7 %)
Kokoomateos yms.	25 (7,6 %)	englanti	163 (49,5 %)		
Artikkeli	295 (89,7 %)	ranska	10 (3,0 %)		
Muu tyyppi	1 (0,3 %)	saksa	15 (4,6 %)		
		venäjä	5 (1,6 %)		
Julkaisujen määrä	329 (100 %)		329 (100 %)		329 (100 %)

Taulukkojen 1 ja 2 aineistot eivät ole ajallisesti eivätkä myöskään määrältään tai ominaisuuksiltaan yhteismitallisia eivätkä siten toisiinsa nähden suoraan vertailukelpoisia: toinen käsittää yhden artikkelin lähteet, toinen yhden yliopiston käännöstutkijoiden yhteenliittymän tuotannon. Tulokset ovatkin erilaiset, mutta ajankohdan tilannetta kuvaavia. Tutkijayhteisön julkaistu tutkimus osoittautui selkeän artikkelivaltaiseksi. Julkaisukielinä suomi ja ruotsi eivät yhteislasketuinaakaan yltäneet lähellekään englannin käytön määrää, ja paljon julkaistiin ulkomailla.

Kun artikkeleista lähes joka kymmenes oli kirjoitettu ruotsiksi, voi päätellä, että tarkastellussa yhteisössä ruotsi on ollut tutkimuksen kieli ja kieliparissa ruotsi ja suomi kääntäminen samalla myös tutkimuskohde. Suomessa on siis käännöstieteellistä tutkimusta, jolla on suora tai epäsuora nordistinen kytkös eli liittymä ruotsiin tai muihin pohjoismaisiin kieliin, vaikka sille ei Englund Dimitrovan artikkelissa annettukaan alaviitettä enempää tilaa.

2.4 Kieliparissa suomi ja ruotsi kääntäminen ja kieliparikeskeisyys

Suomella on kaksi kansalliskieltä, suomi ja ruotsi, mistä syystä tässä kieliparissa kääntäminen on maassamme sekä tavallista että olennaista. Kääntämisellä on kuitenkin pitkät, aina 1500-luvulle ulottuvat perinteet: käännöksiä on tarvittu niin tiedon välittämiseksi kuin kirjallisuuden luomiseksi ja levittämiseksi, ja oman kannustimensa ja omat vaatimuksensa on aikoinaan tuonut myös suomen kielen tietoinen kehittäminen (Kukkonen 2013: 193).

Keskeinen käännössuunta on ajan mittaan kuitenkin muuttunut: nykyisin käännetään pääasiallisesti suomesta ruotsiin, tai ainakin tuon suunnan näkyvyys on suurempi. Käännössuunnan ja käännösvolyymit selittää ainakin osin nykylainsäädäntö, joka edellyttää kaksikielistä tekstintuotantoa: perustuslaki (17 §:n 2. mom.) vaatii kummankin kieliryhmän tarpeista huolehtimista, ja kielilain (23 §:n 1. mom.) todetaan, että kielilisten oikeuksien tulee toteutua viranomaistoiminnassa. Lait, asetukset ja viranomaisten oikeussäännöt ovat saatavissa näillä kielillä (kielilain 30. §:n 1. mom.). Tekstintuotanto perustuu puolittain kääntämiseen, mutta kansalliskielillä on tarjottava itse asiassa vain ”yksilön hengen, terveyden ja turvallisuuden sekä omaisuuden ja ympäristön kannalta oleellinen tieto” (kielilain 32. §:n 1. ja 3. mom.). Kaikkea ei toisin sanoen käännetä automaattisesti, maan kaksikielisyydestä huolimatta (Suomen kielimaisemasta vuosina 1917–2017 ks. Karlsson 2018). Käännöksiä ja niiden tekijöitä on joka tapauksessa tarvittu ja tarvitaan edelleenkin.

Suomessa on lähes puolen vuosisadan ajan koulutettu nimenomaisesti ruotsin kääntäjiä: aluksi kieli-instituuteissa ja sitten yliopistojen yhteyteen vuonna 1981 liitetyissä kääntäjänkoulutuslaitoksissa; on kuitenkin mainittava, että Vaasan korkeakoulussa alkoi ruotsin kääntäjien koulutus jo vuotta aiemmin, vuoden 1980 syksyllä (Laurén 2014: 40–41). Koska akateeminen koulutus vaatii tieteellisen perustan (vrt. Helsingin yliopistosta vuonna 1991 annetun lain 1. § ja nykyisen yliopistolain 2. §:n 1. mom., joka velvoittaa yliopistot antamaan ”tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta”), kääntämistä ja tulkkausta koskevan tutkimuksen tarve kasvoi. Tutkimuksen lisääntyminen taas nopeutti osaltaan käännöstieteen vakiintumista maahamme uutena tieteenalana.⁴

⁴ On monia tulkintoja siitä, onko käännöstiede oma tieteenalansa ja jos on, milloin se on saanut alkunsa tai milloin käynnistynyt Suomessa. Seuraavassa Suomen osalta yksi tulkinnoista, referoitavana Kaisa Koskinen (Mäntynen & Kinnunen 2018: 596): ”Huomattavaa on, että kehitys on Suomessa ollut nopeaa: Vasta 1960-luvulla kieli-instituuteissa alkanut kääntäjien koulutus siirtyi yliopistoihin vuonna 1982 [!], ja käännöstieteen historian suomalaisissa yliopistoissa voidaan katsoa alkaneen vuonna 1993 – siis vasta 25 vuotta sitten. Tällöin alalla väiteltiin ensimmäisen kerran (Oittinen 1993).”

Mistään tutkimuksellisesta tyhjiöstä ei Suomen kääntäjänkoulutuksessa kuitenkaan aloitettu, sillä yliopistojen eri kieliaineissa oli tutkittu kääntämistä, kirjoitettu siitä eri kielillä ja myös väitely kääntämisestä ja käännöksistä, ulkomaisesta tutkimuksesta puhumattakaan. Silti on pohdinnan arvoista, mikä on käännöstieteen ja kieliaineissa tehdyn ja tehtävän käännöstutkimuksen suhde. Kielitieteellisen opetuksen ja tutkimuksen historiassa ei välttämättä nosteta esiin käännöstutkimusta, eivätkä käännöstieteen historiasta puhuvat ja kirjoittavat välttämättä huomioi kieliaineissa tehtyä kääntämisen tutkimusta. Siksikin on mainittava, että Suomen käännöstieteen pioneerit ja ensimmäisten tutkijapolvien kasvattajat ovat alun perin olleet filologeja (ks. esimerkiksi teoksesta Paloposki, toim., 2009 jakso Kääntämisen opetuksen ja tutkimuksen edelläkävijöitä Suomessa; vrt. myös Karlsson 1998, josta käy ilmi käännöstieteen ja kieliaineiden rajanveto – töitä, joita voi pitää käännöstieteellisinä, on luokiteltu toisin, ajan hengen ja tulkinnan mukaisesti).

Kieliparissa ruotsi ja suomi kääntäminen on osa suomalaista todellisuutta, samoin ruotsin kääntäjien akateeminen koulutus. Artikkelissamme palaamme kuitenkin lähtökohtiin kysymällä, mikä on kyseistä kieliparia koskevan käännöstutkimuksen tila eli miten koulutuksen tieteellistä perustaa pidetään yllä, vai onko kieliparikeskeisyys lähtökohtana jo mennyttä aikaa ja ajattelua ja jotain, jota nykyään ei tunneta tarpeelliseksi? Aiemmasta tutkimuksesta (ks. Lönnroth, toim., 2004b) tiedämme, että kääntämisen tutkimus on ollut osa nordistiikkaa. Sittemmin käännöstiede on vallannut alaa ja kehittynyt omaksi tunnustetuksi tieteenalaksi, ja painotukset ovat oletettavasti vaihtuneet. Siksikin on aiheellista pohtia, mikä nyt on keskustassa, mikä taas periferiassa.

3 Aineisto ja analyysitapa

Tämän artikkelin aineisto koostuu kolmen yhdistyksen julkaisuista vuosilta 2010–2018. Näistä kaksi on tieteellisiä seuroja, kolmas taas on etujärjestö, jonka jäsenistössä on myös alan opettajia ja tutkijoita. Julkaisut ovat vertaisarvioituja ja julkaisufoorumiluokituksessa tasolla 1 (Julkaisufoorumi 2019). Aineisto on valittu siksi, että julkaisuissa on käännöstutkimusta.

Ensimmäisen aineistonosan julkaisija on Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA ry, kansainvälisen soveltavan kielitieteen yhdistyksen AILAn suomalainen jäsenjärjestö. Sillä on kaksi julkaisusarjaa: *AFinLAN vuosikirja* ja teemajulkaisu *AFinLA-e: Soveltavan kielitieteen tutkimuksia*. Molemmat julkaisusarjat ovat vapaasti saatavilla verkossa. (AFinLA 2019.) Toisen aineistonosan muodostavat samoin verkossa luettavissa oleva julkaisusarja *Vaasan yliopiston käännösteorian, ammattikielten ja monikielisyyden tutkijaryhmän (VAKKI) julkaisut* (2010–2011) ja sen seuraaja *VAKKI Publications* (2012–2018). Julkaisija on vuonna 1984 perustettu VAKKI ry, vuodesta 2018 lähtien Viestinnän tutkijayhdistys VAKKI r.y. (VAKKI 2019.) Kolmas aineistonosa, *MikaEL – Kääntämisen ja tulkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu*, on Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry:n vapaasti saatavilla oleva julkaisu. *MikaELin* ensimmäinen volyyymi julkaistiin 2007 ja ensimmäinen vertaisarvioitu volyyymi vuonna 2016. (MikaEL 2019.)

AFinLAN ja *VAKIN* artikkelit olemme luokitelleet niin, että olemme ottaneet mukaan kaikki kääntämiseen ja tulkkaukseen liittyvät artikkelit. Kriteerinä on ollut, että artikkelin otsikossa, abstraktissa tai avainsanoissa on mainittu kääntäminen tai tulkkaus joko eksplisiittisesti tai vähintään selkeän implisiittisesti, kuten *kääntäjä* tai *käännösiskelmä*. Luokittelu ei ole ollut helppoa, koska aineistossamme on esimerkiksi monitieteisiä tarkasteluja, ja käyttämämme määritelmä on laava: liittyy kääntämiseen (vrt. luvussa 2.3 esitelty Englund Dimitrovan tutkimus). *MikaELista* olemme puolestaan ottaneet mukaan kaikki artikkelit, sillä kyseessä on nimenomaisesti kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen julkaisu.

Aineiston koostamisesta on tehtävä kaksi lisähuomautusta. Vuosina 2015–2018 *AFinLAN* kokoomateoksissa oli johdantoartikkelit, jotka on otettu huomioon aineiston luokittelussa. Vuosien 2015, 2016 ja 2018 *VAKKI*-artikkelit on jaettu teemoihin. Vuosina 2015–2016 teemat olivat kirjallisuus ja kulttuuri, kielitiede ja viestintä sekä kääntäminen ja tulkkaus, kun taas vuonna 2018 teemat olivat kääntäminen ja monikielisyys, kielitiede ja viestintä, tekninen viestintä sekä kulttuuri ja filosofia. Olemme noudattaneet näiden vuosien osalta valmista teemajaottelua. Analyysi käsittää vain symposiumi-artikkelit.

Perusaineistomme käsittää näin kolme eri julkaisufoorumia kahdeksan tai yhdeksän vuoden ajalta, yhteensä 425 artikkelia (*AFinLa*: 90; *VAKKI*: 241; *MikaEL*: 94).

4 Analyysi

Seuraavissa kolmessa alaluvussa tarkastelemme analyysia ja sen tuloksia julkaisufoorumittain. Aineiston laajuuden sen salliessa analyysitulokset esitetään tarpeellisin osin kvantitatiivisesti.

4.1 AFinLAN vuosikirja

Seuraavalla sivulla olevassa taulukossa 3 on tietoa *AFinLAN vuosikirjassa* vuosina 2010–2018 ilmestyneistä artikkeleista. Julkaisuvuoden lisäksi mainitsemme symposiumin teeman ja artikkeleiden kokonaismäärän sekä kääntämistä ja/tai tulkkausta ja kieliparia ruotsi ja suomi koskevien kirjoitusten määrän.

Taulukko 3: *AFinLAn* vuosikirjan vuosien 2010–2018 artikkelit

Vuosi	Teema	Artikkeleita	Kääntäminen/ tulkkaus	Kielipari ruot- si ja suomi
2010	<i>Ammatillinen viestintä, koulutus ja kulttuuri</i>	7		
2011	<i>Kielenkäyttö verkossa ja verkostoissa</i>	8		
2012	<i>Monikielinen arki</i>	6	1	
2013	<i>Osallistumisen multimodaaliset diskurssit</i>	6		
2014	<i>Tulevaisuuden kielenkäyttäjä</i>	9		
2015	<i>Kielenoppimisen virtauksia</i>	15		
2016	<i>Kielenkäyttäjät muuttuvissa instituutioissa</i>	12		
2017	<i>Kielitietoisuus eriarvoistuvassa yhteiskunnassa</i>	16		
2018	<i>Uusia lukutaitoja rakentamassa</i>	11		
	Yhteensä	90	1	0

Kuten taulukosta käy ilmi, kääntämistä tai tulkkausta koskevia artikkeleita on vain yksi. Kyseessä on Päivi Pasasen suomalaisen sotavankileiritulkin muotokuvaa valottava artikkeli. Kääntämistä tai tulkkausta käsittelevien artikkeleiden vähäisen määrän vuoksi katsoimme vielä *AFinLA*-e:n artikkelit kyseisiltä vuosilta. Luvut eivät juuri muuttuisi, sillä vain yhden artikkelin voi katsoa käsittelevän kääntämistä tai pikemmin kääntämisen hyödyntämistä: kyseessä on Merianne Luoman artikkeli (2014) pedagogisesta kääntämisestä lukiolaisten kieltenopetuksessa.

4.2 VAKKI Publications

Taulukossa 4 on tietoa *VAKKI-julkaisut / VAKKI Publications* -sarjassa vuosina 2010–2018 ilmestyneistä artikkeleista. Julkaisuvuoden lisäksi mainitsemme symposiumin teeman ja artikkeleiden kokonaismäärän sekä kääntämistä ja/tai tulkkausta ja tutkimuksemme keskeistä kieliparia ruotsi ja suomi koskevien artikkelien määrän.

Taulukko 4: Vuosien 2010–2018 VAKKI-artikkelit

Vuosi	Teema	Artikkeleita	Kääntäminen/ tulkkaus	Kielipari ruot- si ja suomi
2010	<i>Kieli ja tunteet</i>	30 (12,4 %)	5 (16,7 %)	1
2011	<i>Kieli ja etiikka</i>	33 (13,7 %)	8 (24,2 %)	1
2012	<i>Kielet liikkeessä</i>	30 (12,4 %)	4 (13,3 %)	
2013	<i>Haasteena näkökulma</i>	33 (13,7 %)	8 (24,2 %)	
2014	<i>Demokratia</i>	15 (6,2 %)	1 (6,7 %)	
2015	<i>Rajojen dynamiikkaa</i>	27 (11,2 %)	7 (25,9 %)	
2016	<i>Teksti ja tekstuaalisuus</i>	37 (15,4 %)	6 (16,2 %)	1
2017	<i>Ääniä</i>	19 (7,9 %)	4 (21,1 %)	
2018	<i>Työelämän viestintä</i>	17 (7,1 %)	3 (17,6 %)	
	Yhteensä	241 (100 %)	46 (19,1 %)	3 (6,5 %)

Kuten taulukosta käy ilmi, kääntämistä tai tulkkausta koskevia artikkeleita on 46 (19,1 %), siis huomattavasti enemmän kuin AFinLA-yhdistyksen julkaisussa. Aihepiireiltään artikkelit vaihtelevat tulkkauksesta auktorisoituun kääntämiseen ja multimodaalisesta kääntämisestä dubbaukseen. Kieliparia ruotsi ja suomi koskevia artikkeleita on 3 (3/46, 6,5 %), joten määrä on suhteellisen pieni. Muut edustettuina olevat kieliparit ovat englanti ja suomi, saksa ja suomi sekä venäjä ja suomi.

4.3 *MikaEL*

Kuten jo totesimme, *MikaEL* on Suomessa se julkaisu, jonka eri volyyymeissa on vain kääntämistä ja tulkkausta koskevia artikkeleita. Taulukon 5 sarakkeissa Kä[ääntäminen], Tu[lkkkaus] ja Muu [alue] tätä luokittelua kuitenkin on sovellettu vertaisarvioituihin tai vertaisarvioimattomiin artikkeleihin sekä vertaisarvioimattomiin katsauksiin ja puheenvuoroihin nyansoidumman kuvan saamiseksi. Kä- ja Tu-ryhmissä ovat kääntämistä tai tulkkausta toimintana ja käännöksiä tai tulkkeita selkeästi koskevat artikkelit, jotka kääntämisen osalta ovat usein olleet käytäntöön keskittyviä ja kieliparisidonnaisia (tulkkaus- tai kuvailutulkkausartikkeleista ei ole katsottu mahdollista kieliparia; viittomakieli ja ohjelmatekstitys on samoin jätetty ulkopuolelle). Luokittelu osoittautui vaikeaksi, jonka vuoksi mukana on myös luokka Muu.

Taulukko 5: Vuosien 2010–2014 ja 2016–2018 *MikaEL*-artikkelit

Vuosi	KäTun teema	Art. määrä	Kä	Tu	Muu	Kä/kieli -pari fi*	Art. kieli		
							fi	sv	en
2010	<i>Metodologia</i>	18	6	5	7	en1, fr1, ge1, ru1, m1	8	1	9
2011	<i>Monitieteisyys</i>	14	5	1	8	en1, ru2	11	–	3
2012	<i>Tulkkkaus, kääntäminen ja yhteiskunta</i>	10	4	2	4	en2, m1	8	–	2
2013	<i>Teknologia ja kääntäjän työ</i>	11	3	1	7	en1, m1	9	1	1
2014	<i>Kääntämisen ja tulkkauksen myytit</i>	12	5	2	5	en1, da1, ru2	9	2	1
2015	---								
2016	<i>Kääntämisen ja tulkkauksen yhteisöt</i>	8	2	–	6	ru1	8	–	
2017	<i>Kääntämisen rajattomuus – kääntäjän rajat</i>	14	5	–	9	ru2, sv1, m1	11	–	3
2018	<i>Moninaisuuden voima</i>	7	1	–	6	–	6	–	1
	Yhteensä	94	31	11	52	22	70	4	20

* Kieliparissa suomen ohella (kansainvälisin kielilyhentein) da = tanska, en = englanti, fr = ranska, ge = saksa, ru = venäjä, sv = ruotsi; m = kohdekieliparissa ei suomea.

Yhteensä 94 artikkelista kääntämistä, käännöksiä tai käännösratkaisuja käsittelee 31 (33,0 %) ja tulkkausta 11 artikkelia (11,7 %). Muu-kategoriaan sijoittuu 52 artikkelia (55,3 %).⁵

Tutkimuskysymystemme osalta voimme todeta, että kieliparia ruotsi ja suomi tai tanska ja suomi käsitteleviä artikkeleita on 2, kieliparia englanti ja suomi 6, kieliparia saksa tai ranska ja suomi 2, venäjä ja suomi 8 ja muita eli suomea sisältämättömiä 4 (en-es, la-ge/sv, sv(en/es/tr)-fi/ge/en, ru-sv), yhteensä 22 kieliparikohtaista artikkelia (23,4 %). Artikkeleista vain neljä (4,3 %) on kirjoitettu ruotsiksi, englanniksi taas 20 (21,3 %) ja suomeksi 70 (74,4 %). Tulokset poikkeavat täysin taulukkojen 1 ja 2 tiedoista: *MikaEL* on tutkijoiden kielivalintojen osalta vuoden 2010 volyymia lukuun ottamatta pääpainoisesti suomenkielinen julkaisu.

⁵ Tähän mennessä eli vuosina 2007–2019 on ilmestynyt 12 *MikaEL*-volyyymia. Niissä on yhteensä 142 artikkelia, joista pääosin kääntämistä toimintana tai käännöksiä ja käännösratkaisuja tarkastelevia artikkeleita on 45 (31,7 %), tulkkausta koskevia 18 (12,7 %) ja muita 79 (55,6 %). Jotakin tiettyä kieliparia koskevia artikkeleita on 31 (21,8 %) ja näistä kieliparia ruotsi ja suomi käsitteleviä puolestaan 3 (9,6 %). Tarkastelun laajentaminen neljällä volyymilla ei siis tuota mainittavia eroja.

Muu-kategoriaan sijoittuvat artikkelit muodostavat sumean, mutta kiintoisan luokan ja antavat aiheillaan osaselityksen tuloksillemme:

- käännöstutkimuksen luonne (termistö, käsiteanalyysi, käsitteenmuodostus, teoria, metodologia)
- kääntäjätutkimus
- kontekstit (käännöskulttuuri)
- kääntäjänkoulutus (opettaminen, kääntämisen opiskelijat)
- saavutettavuus (vastaanottajatutkimus)
- (käännösnäkemyksen, kääntämisen, KäTun, VAKKI-symposiumien) historia
- muita: auktorisointi, kielentarkastus, käännöskieli

Aihepiiriluoittelumme on suuntaa-antava: taulukko 5 heijastaa vähittäistä siirtymää pois produkti- ja prosessikeskeisyydestä kohti muiden vaikuttavien tekijöiden, kuten toimijoiden ja kontekstien, tutkimusta. Tämän siirtymän on esitetty jo monesti ennenkin luonnehtivan tieteenalamme muutosta, mutta asia vaatii vielä lisätarkastelua. Siirtymä selittänee osaltaan vaikeutemme löytää kieliparikohtaista tutkimusta – kieliparilähtöisyys ei ole (enää) kiinnostava.

5 Päätelmiä ja jatkosuuntia

Olemme kartoittaneet artikkelissamme nordististen näkökulmien näkyvyyttä kääntämisen tutkimuksessa ja käännöstieteessä. Erityisesti olemme kiinnittäneet huomiota kieliparia ruotsi ja suomi koskevaan käännöstutkimukseen. Lisäksi olemme tarkastelleet suomeksi ja ruotsiksi kirjoitetun käännöstutkimuksen näkyvyyttä. Aineistonaamme ovat olleet kolmen Suomessa ilmestyvän kieli- tai käännöstieteellisen julkaisun eli *AFinLAN vuosikirjan*, *VAKKI-julkaisut / VAKKI Publications* -julkaisujen ja *MikaELin* artikkelit.

Kuten analyysistämme käy ilmi, kieliparia ruotsi ja suomi koskeva käännöstutkimus on jokseenkin näkymätöntä: vain harva tarkastelluista artikkeleista käsittelee tätä kieliparia, sivuavia on jokunen. On vaikea löytää sitä, mitä ei ole olemassa, mutta olemattomuuskin on osoitettava, kuten olemme nyt tehneet. Tulosta pohdittaessa kannattaa muistaa tutkimuksemme lähtötilanne, siis se että kieliparissa ruotsi ja suomi kääntäminen ei ole maassamme mitä tahansa kääntämistä (vrt. alaluku 2.4 tai kulttuurinsisäistä kääntämistä koskeva tutkimus [Hartama-Heinonen 2016a]) ja että kieliparia koskevan tutkimuksen voi odottaa palvelevan omalta osaltaan kansallisia intressejä. Toisaalta on myös muistettava, että aineistona on ollut vain kolme julkaisua, joista ei välity Suomessa tehtävän tutkimuksen koko kenttä.

Myös käännöstutkimuksen kielenä ruotsi kaipaisi maassamme enemmän näkyvyyttä. Suomella, toisella kansalliskielellä, on aineistossamme joka tapauksessa selkeän näkyvä rooli. Se tosin johtuu siitä, että yksi aineistomme julkaisuista on käännöstieteelliseen tutkimukseen keskittyvä *MikaEL*, jonka artikkeleista pääosa on kirjoitettu suomeksi.

Lähdimme liikkeelle kysymällä, onko aineistossamme kieliparia ruotsi ja suomi koskevaa kääntämisen tutkimusta ja millä kielillä tutkimusta julkaistaan. Olemme ottaneet

esille muutaman julkaisun, joista oletimme tutkimusta löytyvän, oli pa kyse kääntämisen tutkimuksesta nordistiikassa tai nordistisista näkökulmista käännöstieteessä. Olemme voineet todeta, että tutkimusta on yllättävän vähän. Vastauksemme ovat edelleenkin suuntaa-antavia, mutta osoittavat, että tällaisellekin tutkimukselle on tilaa ja oletettavasti myös tilausta, vaikka suuntaus on pois kielipareista, kuten aihepiirianalyysimme ker- too.

Aiheemme ei menetä ajankohtaisuuttaan, sillä kääntämisellä ja käännöksillä ediste- tään vatedeskin kansalliskieltemme käyttöä ja käyttöalan säilymistä. Kansalliskielten asemaa turvaa lisäksi lainsäädäntö, mutta osansa on niin kääntäjillä kuin kääntäjän- koulutuksella; tutkimuksella on säilymisessä puolestaan oma tehtävänsä. Tarkoituksem- me onkin jatkaa hankettamme, ja mahdollisia etenemissuuntia ovat muun muassa materiaalin laajennus eli nordistien käännöstutkimus ja käännöstutkijoiden nordistiset tutkimukset muilla kuin nyt tutkituilla suomalaisilla julkaisufoorumeilla sekä siirtymis- nen kieliparisidonnaisen käännöstutkimuksen näkyvyyden laajempaan tarkasteluun käännöstieteen kansainvälisissä julkaisuissa (kuten *Target* tai *Meta*) ja vastaavasti käännöstutkimuksen näkyvyyden tarkasteluun soveltavan kielitieteen julkaisuissa.

Lähteet

Tutkimusaineisto

AFinLAN vuosikirja = *AFinLAN vuosikirja* 2010–2018. Saatavilla: <https://journal.fi/afinlavk/issue/archive> [viitattu 16.8.2019].

AFinla-e = *AFinLA-e. Soveltavan kielitieteen tutkimuksia* 2010–2018. Saatavilla: <https://journal.fi/afinla/issue/archive> [viitattu 16.8.2019].

MikaEL = *MikaEL – Kääntämisen ja tulkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu* [2007/]2010–2014 ja 2016–2018[2019]. Saatavilla: <https://www.sktl.fi/liitto/seminaarit/mikael-verkkojulkaisu/> [viitattu 16.8.2019].

VAKKI-julkaisut = *Vaasan yliopiston käännösteorian, ammattikielten ja monikielisyyden tutki- jaryhmän (VAKKI) julkaisut* 2010–2011. Saatavilla: <https://www.univaasa.fi/fi/sites/vakki/publications/> [viitattu 16.8.2019].

VAKKI Publications = *VAKKI Publications* 2012–2018. Saatavilla: <https://www.univaasa.fi/fi/sites/vakki/publications/> [viitattu 16.8.2019].

Muu kirjallisuus

AFinLA = Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys. Julkaisusarjat. Saatavilla: <http://www.afinla.fi/fi/julkaisusarjat> [viitattu 9.9.2019].

Englund Dimitrova, Birgitta 2007. Tjugo år av svensk översättningsvetenskap. Teoksessa: Yvonne Lindqvist (red.), *Gränslösa texter. Perspektiv på översättning*. Ord och stil. Språkvårdssamfundets skrifter 38. Uppsala: Hallgren & Fallgren, 13–31.

Hartama-Heinonen, Ritva 2016a. Det allmänna och det specifika i översättningsforskning. Teoksessa: *Svenskans beskrivning 34. Förhandlingar vid Trettiöfjärde sammankomsten, Lund den 22–24 oktober 2014*. Red. av Anna W. Gustafsson, Lisa Holm, Katarina Lundin, Henrik Rahm & Mechtild Tronnier. Lundastudier i nordisk språkvetenskap Serie A 74. Lund: Lunds universitet, 173–185.

Hartama-Heinonen, Ritva 2016b. Herding together: On semiotic-translational branches, fields and disciplines. *Punctum. International journal of semiotics* 1:2, 39–52.

Julkaisufoorumi 2019. Julkaisukanavahaku. Saatavilla: <https://www.tsv.fi/julkaisufoorumi/haku.php> [viitattu 9.9.2019].

Karlsson, Fred 1998. *Kielitieteiden tohtorinväitöskirjat Suomessa 1840–1997*. Julkaisuja No. 20. Helsinki: Yleisen kielitieteen laitos, Helsingin yliopisto.

Karlsson, Fred 2018. *Suomen kielet 1917–2017*. Lingsoft Language Library -julkaisuja nro 1/2017. 2. korjattu painos. Turku: Lingsoft Oy.

Kielilaki 423/6.6.2003. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030423> [viitattu 16.8.2019].

Kivilehto, Marja & Ritva Hartama-Heinonen [ilm. 2020]. Översättningsforskningens (o)synlighet inom nordistiken i Finland under 2010-talet. Teoksessa: *Svenskan i Finland*.

Kukkonen, Pirjo 2013. Utbildning och forskning i svensk översättning. Ruotsin kielen kääntäminen koulutusalan ja tutkimuskohteena. [Professorsinstallation 30.11.2011 – Professorin juhlatilaisuus 30.11.2011.] Teoksessa: Ritva Hartama-Heinonen & Pirjo Kukkonen (toim.), *Inter. Acta Translatologica Helsingiensia Volume 2*. Helsinki: Ruotsin kääntäminen, Nordica, Helsingin yliopisto, 190–198.

Laki Helsingin yliopistosta 854/1991. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1991/19910854> [viitattu 24.8.2019].

Laurén, Christer 2014. Om utvecklingen av en fackspråklig fakultet – och VAKKI. Teoksessa: Harry Lönnroth (toim./red.), *VAKKI ry 1984–2014. Muistoja ja muistikuvia. VAKKI rf 1984–2014. Minnen och minnesbilder*. Vaasa/Vasa: VAKKI ry / Vasa rf., 38–50.

Lönnroth, Harry 2004a. Förord. Teoksessa: Harry Lönnroth (red.), 5–10.

Lönnroth, Harry (red.) 2004b. *Nordistikens historia i Finland*. Tampere: Tampere University Press.

Lönnroth, Harry & Nestori Siponkoski 2017. The Philology of Translation. Teoksessa: Harry Lönnroth (ed.), *Philology Matters! Essays on the Art of Reading Slowly*. Leiden & Boston: Brill, 136–163. [Luettu e-kirjana.]

MikaEL 2019. Saatavilla: <https://www.sktl.fi/liitto/seminaarit/mikael-verkkojulkaisu/> [viitattu 1.9.2019].

Mäntynen, Anne & Tuija Kinnunen 2018. Avaramille aloille – rajatta ja esteettä. Professori Liisa Tiittulan juhlaseminaari. *Virittäjä* 122, 593–598.

Paloposki, Outi (ed./toim.) 2009. *The Road to Translation – Festschrift in Honour of Ritva Leppihalme. Polkuja kääntämiseen – Juhlakirja Ritva Leppihalmeelle*. The Electronic Journal of the Department of English at the University of Helsinki, Volume 4. [Helsinki English Studies: Electronic Journal. The Electronic Journal of the English Philology Unit at the University of Helsinki.] Saatavilla: <https://blogs.helsinki.fi/hes-eng/volumes/volume-4-the-road-to-translation-polkuja-kaantamiseen/> [viitattu 17.8.2019].

Palumbo, Giuseppe 2009. *Key Terms in Translation Studies*. London & New York: Continuum.

Suomen perustuslaki 731/11.6.1999. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> [viitattu 16.8.2019].

VAKKI 2019. Saatavilla: <https://www.univaasa.fi/fi/sites/vakki/> [viitattu 1.9.2019].

Yliopistolaki 558/24.7.2009. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090558> [viitattu 17.8.2019].

Kirjoittajat

Ritva Hartama-Heinonen toimii ruotsin kielen (kääntämisen ja tulkkauksen) yliopistonlehtorina Helsingin yliopistossa, ja hänelle on myönnetty käännöstieteen dosentin arvo samassa yliopistossa. Hänen tutkimusalojaan ovat käännöstiede (semioottinen käännöstutkimus, kulttuurin-sisäinen kääntäminen, kääntäjänkoulutus) ja semiotiikka (kääntämisen semiotiikka, Charles S. Peircen semeiotiikka).

Sähköpostiosoite: ritva.hartama-heinonen (at) helsinki.fi

Marja Kivilehto toimii yliopistonlehtorina Tampereen yliopistossa. Hänen tutkimusaiheitaan ovat kääntämisen opettaminen ja auktorisoitu kääntäminen.

Sähköpostiosoite: marja.kivilehto (at) tuni.fi